หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4
ทฤษฎีที่จะนำมาประยุกต์ใช้

1. ทฤษฎีการจัดสมดุลย์ในสายการผลิตของ Hoffman

การจัดสมดุลย์ในสายการผลิตเป็นการกระจายชิ้นงาน ในสายการประกอบเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด หรืออาจจะกล่าวได้ว่า " สายการผลิตเป็นวิธีการหนึ่งของการผลิตหรือการจัดพื้นที่การทำงานเพื่อที่จะให้วัสดุเคลื่อนที่อย่างต่อเนื่อง และในอัตราที่สม่ำเสมอตลอดวงจรของการทำงานที่สมดุลย์ ซึ่งทำให้การปฏิบัติงานเกิดขึ้นโดยพร้อมกัน ความก้าวหน้าของการทำงานจะสำเร็จลงโดยทิศทางโครงข่ายที่มีเหตุผลเป็นไปได้ "

โดยทั่วไปความต่อเนื่องและอัตราที่สม่ำเสมอในทิศทางโครงข่ายที่มีเหตุผลกระทำให้สำเร็จลงโดยการเคลื่อนไปตามสายพานการผลิต ซึ่งอาจจะเคลื่อนขนานไปกับผู้ปฏิบัติงาน ชิ้นส่วนที่จะทำการประกอบในแต่ละพื้นที่การทำงานของผู้ประกอบชิ้นส่วนจะมีปริมาณเวลาเดียวกันซึ่งช่วงเวลานี้เรียกว่า รอบเวลาผลิต

การทำงานในแต่ละสถานีตามสายการผลิตจะเรียกว่า หนึ่งสถานีงาน และสถานีงานเหล่านี้อาจจะทำงานเพียงชิ้นงานเดียว หรือหลายชิ้นงานก็ได้ การจัดสมดุลย์ของสายการผลิตที่สมบูรณ์ หมายถึงการรวมชิ้นงานเป็นสถานีงาน ซึ่งแต่ละสถานีงานผลรวมของชิ้นงานจะเท่ากับรอบเวลาผลิต เมื่อรวมชิ้นงานเข้าเป็นสถานีงานแล้ว เราสามารถใช้ประสิทธิภาพในการวัดผลของการจัดสมดุลย์ในสายการผลิตได้ ตัวอย่างเช่น

ประสิทธิภาพ = 1 - (เวลาว่างทั้งหมด/เวลาของชิ้นงานทั้งหมด)

ข้อจำกัด 2 ประการในการรวมชิ้นงานให้เป็นสถานีงานก็คือ

1) ชิ้นงานบางส่วนจะต้องกระทำก่อนชิ้นงานส่วนอื่น

2) ผลรวมของเวลาของชิ้นงานในแต่ละสถานีงาน จะต้องน้อยกว่าหรือเท่ากับรอบเวลาผลิต

วิธีการหนึ่งของการหาผลลัพธ์ที่เป็นเลิศในปัญหานี้ ก็คือจะต้องเริ่มต้นด้วยสถานีแรก

เลือกการรวมกันของขั้นงาน ที่จะให้ผลลัพธ์ที่มีเวลาว่างน้อยที่สุดที่สถานีนั้น แล้วจึงดำเนินการในสถานีถัดไป ซึ่งมีการยึดม่าหรือกำจัดขั้นงานที่ได้เลือกในสถานีงานที่ผ่านมา และกระทำเช่นนี้ซ้ำกันไปจนขั้นงานทั้งหมดถูกมอบหมาย

วิธีการนี้เกือบจะได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด เพราะว่าความสัมพันธ์ระหว่างกันที่ซับซ้อนของขั้นงานและข้อจำกัดก่อน-หลัง ได้ถูกทำการหาค่าที่ดีที่สุดที่แตกต่างกันหลากหลายครั้ง ซึ่งผลลัพธ์นี้อาจเรียกว่า " successive maximum elemental time "

ขั้นแรกในการใช้เทคนิค successive maximum elemental time จำเป็นต้องมีบัญชีรายการของขั้นงานการประกอบที่จะต้องทำ และข้อจำกัดก่อน-หลังของขั้นงานและเวลาที่จะต้องใช้ในแต่ละขั้นงาน ความสัมพันธ์เหล่านี้สามารถแสดงวิธีการดังตัวอย่างนี้คือ

สายการผลิตหนึ่งซึ่งประกอบด้วย 9 ขั้นงาน ซึ่งมีข้อมูลจำกัดลำดับก่อน-หลัง ดังตารางข้างล่างนี้

Element A	Precedes	Element B	Element A time
1	≫	2	.5
1	≫	3	
2	≫	4	.3
3	≫	4	.4
4	≫	5	.5
4	≫	6	
4	≫	7	
5	≫	8	.4
6	≫	9	.5
7	≫	9	.1
8	≫	9	.4
9	≫	0	.6

ซึ่งสามารถเขียนเป็นโครงข่ายแสดงลำดับก่อน-หลังที่สอดคล้องกับการทำงานขั้นต้น ดังนี้

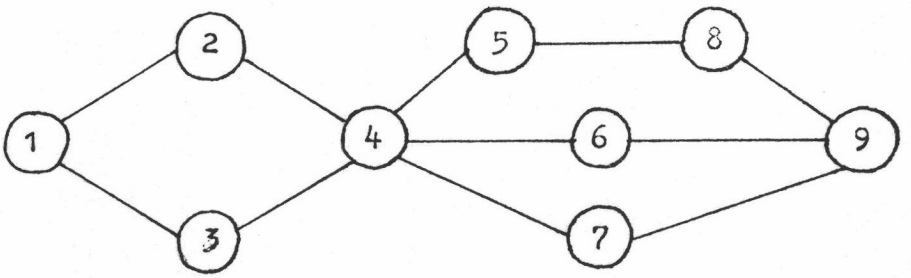

วิธีการอื่นที่แสดงถึงความสัมพันธ์เหล่านี้ กระทำได้โดย " แมทริกซ์แสดงลำดับก่อน-หลัง " ซึ่งแมทริกซ์นี้จะเป็น square matrix ประกอบด้วยค่าศูนย์และหนึ่ง ในแถวนอนจะแสดงตัวเลขของขั้นงาน และในแถวยืนก็จะแสดงตัวเลขของขั้นงานในลำดับเดียวกัน ส่วนภายในของแมทริกซ์จะเป็นดังนี้คือ

1) ถ้าขั้นงานของแถวนอน i กระทำก่อนขั้นงานที่อยู่ติดกันของแถวยืน j จะใส่ตัวเลข 1 ลงในแถวนอนที่ i และแถวยืนที่ j นั้นๆ

2) ส่วนอื่นๆภายในแมทริกซ์จะมีค่าเป็นศูนย์

(ข้อสังเกต :- การอยู่ติดกันหมายถึงความสัมพันธ์ของ $1 \gg 3$ เท่านั้น ถ้า $1 \gg 3 \gg 4$ จะไม่ใส่เลข 1 ในแถวนอนที่ 1 และแถวยืนที่ 4)

ดังนั้นแมทริกซ์ที่ได้จะอยู่ในชุดของความสัมพันธ์ลำดับก่อน-หลัง จะสังเกตเห็นว่าแมทริกซ์จะเป็นรูปสามเหลี่ยม สิ่งนี้เป็นจริงเสมอถ้าไม่มีความแย้งกันในความสัมพันธ์ลำดับก่อน-หลังของข้อมูล ดังรูปที่ 4.1 ซึ่งแสดงถึงแมทริกซ์ลำดับก่อน-หลังของขั้นงาน

การใช้แมทริกซ์นี้ในการแยกแยะการสลับตำแหน่งกันที่เป็นไปได้ทั้งหมด จะกระทำโดยการรวมค่าในแต่ละแถวยืนของแมทริกซ์และผลรวมเหล่านี้จะเกิดเป็นแถวนอนอีกอันหนึ่งที่อยู่ด้านล่างของแถวนอนของแมทริกซ์ แถวนอนใหม่ในแมทริกซ์ส่วนขยายนี้เรียกว่า " Code Number " หลังจากนั้นเราจะใส่ค่าตัวแปรใดๆ (D) ลงในเส้นทแยงมุมของแมทริกซ์

Code Number แถวแรก, K_1 ประกอบด้วยเลขจำนวนเต็ม a ตัว (a จะเป็น

i \ j	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1		1	1						
2				1					
3				1					
4					1	1	1		
5								1	
6									1
7									1
8									1
9									

รูปที่ 4.1 ตัวอย่างของแมทริกซ์ลำดับก่อน-หลัง

จำนวนของขั้นงานที่จะถูกจัดให้สมดุลย์) อย่างน้อยที่สุดจะต้องมีค่าใดค่าหนึ่งเป็นศูนย์ ขั้นงานที่แถวยืนส่วนหน้าที่รวมแล้วมีค่าเป็นศูนย์ใน K_1 จะถูกเลือกสำหรับตำแหน่งแรกในบัญชีรายการของการสลับตำแหน่งที่เป็นไปได้ และเฉพาะขั้นงานที่เป็นศูนย์ใน K_1 เหล่านี้เท่านั้นที่สามารถถูกรับเลือกได้

ขั้นตอนสำหรับการรวมที่เป็นไปได้และการจัดสมดุลย์ในสถานีต่อสถานีมีดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 search จากซ้ายไปขวาในแถวของ Code Number เพื่อหาค่าที่เป็น 0

ขั้นตอนที่ 2 เลือกขั้นงานแถวยืนส่วนหน้า ซึ่งมีค่าศูนย์ปรากฏอยู่

ขั้นตอนที่ 3 ลบเวลาของขั้นงานจากรอบเวลาผลิตที่มีอยู่

ขั้นตอนที่ 4 ถ้าผลลัพธ์เป็นบวก ให้ไปที่ขั้นตอนที่ 5

ขั้นตอนที่ 4 a ถ้าผลลัพธ์เป็นลบ ให้ไปที่ขั้นตอนที่ 6

ขั้นตอนที่ 5 นำค่าของแถวนอนที่สอดคล้องกับขั้นงานที่เลือกลบออกจาก Code Number แล้วใช้ผลลัพธ์ที่ได้นี้เป็น Code Numberใหม่ แล้วดำเนินการต่อไปในขั้นตอนที่ 6

ขั้นตอนที่ 6 กลับไปยังขั้นตอนที่ 1 และเริ่มทำการ search ขั้นงานอันใดอันหนึ่งที่อยู่ทางด้านขวามือของขั้นงานที่ทำการเลือกแล้ว และกระทำซ้ำจากขั้นตอนที่ 1-6 จนกระทั่งแถวยืนทั้งหมดได้ทำการพิจารณาแล้ว แล้วดำเนินการต่อไปในขั้นตอนที่ 7

ขั้นตอนที่ 7 ลบรอบเวลาผลิตที่มีอยู่ จากเวลาว่างของการรวมกันที่ผ่านมา (ถ้าค่านี้เป็นค่าแรกแล้ว ให้ลบออกจากรอบเวลาผลิต)

ขั้นตอนที่ 8 ถ้าผลลัพธ์เป็นศูนย์หรือลบ ให้ไปที่ขั้นตอนที่ 9

ขั้นตอนที่ 8 a ถ้าผลลัพธ์เป็นบวก ชุดของขั้นงานเหล่านั้นจะกลายเป็นผลรวมของขั้นงานสำหรับสถานีงานนี้ แล้วดำเนินงานต่อไปในขั้นตอนที่ 10

ขั้นตอนที่ 9 กลับคืนไปยัง Code Number ใดๆ และย้อนกลับไปยังขั้นตอนที่ 1 เริ่มต้นขั้นงานถัดไปทางขวามือของขั้นงานที่ได้เลือกจาก Code Number นั้นๆ กระทำซ้ำจนกระทั่งแถวยืนสุดท้ายของ Code Number แรกได้รับการตรวจสอบ ผลลัพธ์ก็คือ การรวมครั้งสุดท้ายที่เกิดขึ้นในขั้นตอนที่ 8 ที่มีค่าของเวลาขั้นตอน

i 17396633

รวมกันมากที่สุดสำหรับสถานีงานนี้

ขั้นตอนที่ 10 เปลี่ยน Code Number ครั้งแรกใหม่ด้วย Code Number สุดท้ายที่สอดคล้องกับผลลัพธ์ที่ผ่านมา

ขั้นตอนที่ 11 กระทำซ้ำกับขั้นตอนที่ผ่านมา จนกระทั่งขั้นงานทั้งหมดถูกกำหนดลงในสถานีงานซึ่งก็คือ Code Number ทั้งหมดมีค่าเป็นลบ

ขั้นตอนข้างต้นนี้ใช้สำหรับการจัดสมดุลย์แบบไปข้างหน้า (ซึ่งจากสายการผลิตในตัวอย่างข้างต้นสามารถสร้างเป็นตารางการ search ดังตารางที่ 4.1 และในทางกลับกันเราสามารถนำไปใช้ในวิธีการจัดสมดุลย์แบบย้อนกลับได้ โดยการหมุน precedence matrix รอบแกนหลัก และเริ่มต้นการ search โดยเริ่มจากขวามือไปซ้ายมือ

สำหรับโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ในระบบนี้นั้น สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงรอบเวลาการผลิตได้ ดังนั้นเมื่อสภาพการณ์อุปสงค์ (demand) ของตลาดเปลี่ยนแปลงไป(รอบเวลาผลิตเปลี่ยนแปลงไป) เราก็สามารถที่จะใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์นี้ในการวางแผนการผลิตได้ ซึ่งโปรแกรมสำหรับ Hoffmann Algorithm นี้จะมีรายละเอียดในภาคผนวก

จากขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น ก็จะนำไปสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาต่อไป ดังแผนภูมิการไหลในรูปที่ 4.9

2. <u>การวางแผนการใช้วัสดุ</u>

การวางแผนการใช้วัสดุเป็นวิธีการคำนวณ เพื่อเปลี่ยนจากตารางกำหนดการผลิตหลัก (master schedule) ของสินค้าสำเร็จรูปหรือผลิตภัณฑ์ มาเป็นตารางความต้องการของวัตถุดิบหรือชิ้นส่วนประกอบต่างๆ (detailed schedule) โดยจะชี้ให้เห็นถึงปริมาณของวัตถุดิบหรือชิ้นส่วนประกอบแต่ละชิ้นที่ต้องการใช้ ในขณะเดียวกันยังบอกถึงกำหนดเวลาที่ต้องการออกใบสั่งซื้อหรือให้จัดหามาด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การผลิตสามารถผลิตสินค้าสำเร็จรูปที่ต้องการได้ตามตารางกำหนดการผลิตหลักที่กำหนดเอาไว้

การวางแผนการใช้วัสดุนี้ จัดว่าเป็นวิธีการควบคุมวัสดุคงคลังวิธีหนึ่งที่เป็นประโยชน์มากต่อโรงงานอุตสาหกรรม ในการกำหนดตารางลำดับการผลิต (production schedule) และการสั่งซื้อวัตถุดิบต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถลดการลงทุนในรูป

ตารางที่ 4.1 แสดงการจัดสมดุลย์ในสายการผลิตด้วยวิธีการ Hoffman

i \ j	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Element Selected	Element Time	Station Time Remaining Before Selection	Station Time Remaining After Selection	Elements Contained in Combination After Selection
1	D	1	1											
2		D		1										
3			D	1										
4				D	1	1	1							
5					D			1						
6						D			1					
7							D		1					
8								D	1					
9									D					
K_1	0	1	1	2	1	1	1	1	3	1	0.5	1.0	0.5	1
	D	1	1	0	0	0	0	0	0	2	0.3	0.5	0.2	1,2
K_2	-D	0	0	2	1	1	1	1	3	2	0.3	0.5	0.2	1,2
	0	D	0	1	0	0	0	0	0					
K_3	-D	-D	0	1	1	1	1	1	3	3	0.4	0.2	-	
K_3	-D	-D	0	1	1	1	1	1	3					
K_2	-D	0	0	2	1	1	1	1	3	3	0.4	0.5	0.1	1,3
	0	0	D	1	0	0	0	0	0					
K'_3	-D	0	-D	1	1	1	1	1	3			0.1		1,3
K_2	-D	0	0	2	1	1	1	1	3			0.5		1
K_1	0	1	1	2	1	1	1	1	3			1.0		0
K'_3	-D	0	-D	1	1	1	1	1	3	2	0.3	1.0	0.7	2
	0	D	0	1	0	0	0	0	0					
K_4	-D	-D	-D	0	1	1	1	1	3	4	0.5	0.7	0.2	2,4
	0	0	0	D	1	1	1	0	0					
K_5	-D	-D	-D	-D	0	0	0	1	3	5	0.4	0.2	-	2,4

———— Search Pattern

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

K_5 -D -D -D -D 0 0 0 1 3	6	0.5	0.2	-	2,4
K_5 -D -D -D -D 0 0 0 1 3	7	0.1	0.2	0.1	2,4,7
0 0 0 0 0 0 D 0 1					
K_6 -D -D -D -D 0 0 -D 1 2			0.1		
K_5 -D -D -D -D 0 0 0 1 3			0.2		
K_4 -D -D -D 0 1 1 1 1 3			0.7		
K_3 -D 0 -D 1 1 1 1 1 3			1.0		
K_6 -D -D -D -D 0 0 -D 1 2	5	0.4	1.0	0.6	5
0 0 0 0 D 0 0 1 0					
K_7 -D -D -D -D -D 0 -D 0 2	6	0.5	0.6	0.1	5,6
0 0 0 0 0 D 0 0 1					
K_8 -D -D -D -D -D -D -D 0 1	8	0.4	0.1	-	5,6
K_8 -D -D -D -D -D -D -D 0 1			0.1		5,6
K_7 -D -D -D -D -D 0 -D 0 2	8	0.4	0.6	0.2	5,8
0 0 0 0 0 0 0 D 1					
K_8 -D -D -D -D -D 0 -D -D 1			0.2		5,8
K_7 -D -D -D -D -D 0 -D 0 2			0.6		5
K_6 -D -D -D -D 0 0 -D 1 2	6	0.5	1.0	0.5	6
0 0 0 0 0 D 0 0 1					
K_7 -D -D -D -D 0 -D -D 1 1			0.5		6
K_6 -D -D -D -D 0 0 -D 1 2			1.0		
K_8 -D -D -D -D -D -D -D 0 1	8	0.4	1.0	0.6	8
0 0 0 0 0 0 0 D 1					
K_9 -D -D -D -D -D -D -D -D 0	9	0.6	0.6	0	8,9
0 0 0 0 0 0 0 0 D					
K_{10} -D -D -D -D -D -D -D -D -D			0.0		8,9
K_{10} -D -D -D -D -D -D -D -D -D			1.0		

ของวัสดุคงคลังที่ไม่จำเป็นลง

หลักการของการวางแผนการใช้วัสดุ สามารถทำความเข้าใจและนำไปใช้งานได้อย่างไม่ยากนัก กล่าวคือผู้ใช้จะต้องมีข้อมูลของวัตถุดิบที่มีอยู่ในมือขณะนี้ว่ามีกี่อย่างๆละเท่าใด และต้องมีแผนการผลิตสินค้าเป็นรายเดือนอยู่ด้วย สินค้าสำเร็จรูปแต่ละอย่างนี้อาจประกอบไปด้วยส่วนประกอบจำนวนไม่กี่ชิ้นหรือหลายร้อยชิ้นก็ได้ โดยชิ้นส่วนเหล่านี้อาจจะแปรสภาพมาจากวัตถุดิบชนิดเดียวกันหรือต่างกันก็ได้ ตัวอย่างเช่นชิ้นส่วนหลายๆชิ้นอาจผลิตมาจากเหล็กแผ่นเดียวกันและชิ้นส่วน (component) หลายๆชิ้นถูกนำมาประกอบเข้าด้วยกันจะเป็นส่วนประกอบย่อย (subassembly) และส่วนประกอบย่อยเมื่อนำมาประกอบกันเข้าก็จะเป็นส่วนประกอบที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งกลายมาเป็นผลิตภัณฑ์หรือสินค้าสำเร็จรูปตามต้องการ

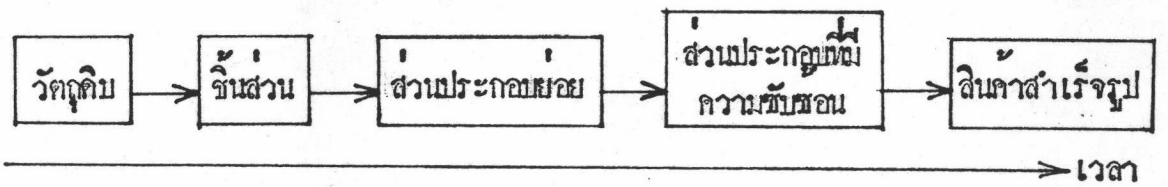

รูปที่ 4.2 แสดงลำดับขั้นของการผลิต

การผลิตหรือการประกอบทุกขั้นตอนต้องใช้เวลา ซึ่งเวลาของกิจกรรมเหล่านี้จะต้องนำเข้ามาเกี่ยวข้องกับการวางแผนการใช้วัสดุด้วย ถึงแม้ว่าวิธีการคำนวณเวลาของแต่ละกิจกรรมจะไม่ยุ่งยากนักก็ตาม แต่ถ้าสินค้าชนิดนั้นประกอบด้วยส่วนประกอบหลายร้อยชิ้น การทำระบบการวางแผนการใช้วัสดุสำหรับกรณีเช่นนี้ จะต้องใช้คอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการคำนวณเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการอย่างถูกต้องและรวดเร็ว หลักการและรายละเอียดของคำจำกัดความที่ใช้ในการวางแผนการใช้วัสดุจะอธิบายพอสังเขปดังนี้

2.1 <u>อุปสงค์อิสระและอุปสงค์แปรตาม</u> (Independent and Dependent Demand) อุปสงค์ทั้งสองชนิดนี้เป็นพื้นฐานที่สำคัญของการวางแผนการใช้วัสดุ ซึ่งมีข้อแตกต่างกันดังนี้คือ

<u>อุปสงค์อิสระ</u> (Independent Demand) เป็นอุปสงค์ของสินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่งที่ไม่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับสินค้าอย่างอื่น ตัวอย่างของอุปสงค์ชนิดนี้ได้แก่

สินค้าสำเร็จรูปและชิ้นส่วนของอะหลั่ยต่างๆ โดยปกติแล้วอุปสงค์อิสระจะได้มาจากการพยากรณ์

อุปสงค์แปรตาม (Dependent demand) เป็นอุปสงค์ของรายการวัสดุหรือชิ้นส่วนที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับสินค้า หรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่งหรือหลายชนิดก็ได้ โดยอุปสงค์ชนิดนี้คำนวณได้จากอุปสงค์อิสระ ผลที่ได้จะทำให้ทราบว่าต้องการใช้วัตถุดิบ ชิ้นส่วนและส่วนประกอบในแต่ละเดือนจำนวนเท่าใด จึงจะทำให้ได้สินค้าสำเร็จรูปตามตารางกำหนดการผลิต

โดยปกติแล้วอุปสงค์ของสินค้าสำเร็จรูป สามารถหาค่าได้จากการพยากรณ์ ส่วนวัตถุดิบและส่วนประกอบย่อยต่างๆที่ต้องการใช้ จะไม่หาค่ามาจากการพยากรณ์ แต่จะอาศัยการคำนวณย้อนกลับมาจากสินค้าสำเร็จรูป เพื่อหาจำนวนที่ต้องการใช้โดยตรง ตัวอย่างเช่น โรงงานผลิตรถยนต์แห่งหนึ่งมีการพยากรณ์และกำหนดตารางการผลิตออกมาเป็นจำนวนคันต่อเดือน สมมุติว่า 300 คันต่อเดือน ค่านี้ถือว่าเป็นอุปสงค์อิสระ ดังนั้นจำนวนยางรถยนต์ที่ต้องการก็ต้องมีจำนวน 1,500 เส้นต่อเดือนเป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าจำนวนยางรถยนต์ที่ต้องการใช้จะแปรผันไปตามจำนวนรถยนต์ที่ผลิต ฉะนั้นจึงถือว่าจำนวนยางรถยนต์เป็นตัวแปรตามซึ่งไม่จำเป็นต้องหาค่ามาจากการพยากรณ์ ส่วนจำนวนรถยนต์ที่ผลิตถือเป็นตัวแปรอิสระ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยเทคนิคการพยากรณ์ต่างๆ คำนวณหาตัวเลขออกมา

การวางแผนการใช้วัสดุเป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับพิจารณาหาจำนวนของรายการวัตถุดิบหรือชิ้นส่วนต่างๆที่เป็นตัวแปรตามทั้งหมด เช่นวัตถุดิบ งานระหว่างการผลิตชิ้นส่วนและส่วนประกอบย่อยทั้งหลาย เพื่อให้ได้สินค้าสำเร็จรูปตามจำนวนและเวลาที่กำหนดตามตารางการผลิต นี่จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การวางแผนการใช้วัสดุเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการวางแผนและควบคุมวัสดุคงคลังในอุตสาหกรรมกันอย่างกว้างขวาง

2.2 ช่วงเวลานำ (Lead Times) ช่วงเวลานำสำหรับงานหนึ่งงานใดหมายถึงเวลาที่ใช้ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดงานนั้น สำหรับการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมจะแบ่งช่วงเวลานำออกเป็น 2 ชนิดคือ ช่วงเวลานำของการสั่งซื้อวัตถุดิบหรือชิ้นส่วน และช่วงเวลานำของการผลิต

เวลานำของการสั่งซื้อ (ordering lead time) คือช่วงเวลาที่ใช้ไปสำหรับ

การสั่งซื้อของรายการใดรายการหนึ่ง โดยนับเวลาตั้งแต่เริ่มต้นออกใบสั่งซื้อ จนกระทั่งของที่สั่งไว้มาถึง ถ้ารายการที่สั่งซื้อนั้นเป็นวัตถุดิบซึ่งผู้ขายมีสต๊อกเอาไว้แล้ว ช่วงเวลานำของกรณีเช่นนี้จะสั้นเพราะใช้เวลาเพียงการขนส่งเท่านั้น แต่ถ้ารายการที่สั่งซื้อนั้นเป็นชิ้นส่วนที่ผู้ขายต้องทำการผลิตก่อน ช่วงเวลานำจะยาวกว่า ซึ่งบางครั้งอาจใช้เวลาเป็นเดือนก็ได้

เวลานำของการผลิต (manufacturing lead time) เป็นช่วงเวลาที่จำเป็นต้องใช้ในกระบวนการผลิตหรือการประกอบ ซึ่งอาจผ่านเครื่องจักรหลายชนิดตามใบกำหนดเส้นทาง (route - sheet) ช่วงเวลาที่ใช้ไปนี้ไม่เพียงแต่เป็นเวลาผลิตหรือประกอบเท่านั้น แต่จะต้องรวมเวลาสูญเปล่าที่เกิดขึ้นด้วย

2.3 รายการวัสดุใช้ร่วม (common use items) ในอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าโดยทั่วไปแล้ว มักจะมีวัตถุดิบพื้นฐานซึ่งใช้ผลิตชิ้นส่วนได้มากกว่าหนึ่งชนิด และชิ้นส่วนเหล่านี้ก็อาจใช้เป็นส่วนประกอบของสินค้าสำเร็จรูปได้อีกหลายๆอย่างเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น เหล็กเส้นอาจผลิตเป็นสกรูได้หลายชนิด และสกรูเหล่านี้แต่ละชนิดก็อาจใช้ในการประกอบสินค้าสำเร็จรูปได้หลายแบบหลายอย่างอีกเช่นเดียวกัน ซึ่งระบบการวางแผนการใช้วัสดุรวบรวมรายการวัสดุที่ใช้ร่วมกันนี้สำหรับการสั่งซื้อวัตถุดิบ หรือสำหรับการผลิตชิ้นส่วนต่างๆแต่ละครั้งให้มีประสิทธิภาพและประหยัดค่าใช้จ่าย

2.4 โครงสร้างของระบบการวางแผนการใช้วัสดุ ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การวางแผนการใช้วัสดุจะเปลี่ยนตารางกำหนดการผลิตหลักของธุรกิจให้มาเป็นตารางแสดงรายละเอียดของวัตถุดิบ และส่วนประกอบที่จำเป็นต้องใช้สำหรับการผลิตสินค้าชนิดนั้นๆ แต่อย่างไรก็ตาม การมีตารางการผลิตหลักเพียงอย่างเดียวก็ไม่เป็นการเพียงพอเพราะ ยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างของสินค้า เวลาที่ใช้ผลิตและใช้ประกอบส่วนต่างๆเข้าด้วยกัน และสิ่งสำคัญอีกส่วนหนึ่งก็คือ ข้อมูลของวัสดุคงคลังที่ธุรกิจมีอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า โครงสร้างที่จำเป็นสำหรับในระบบการวางแผนการใช้วัสดุมีอยู่ 3 ประการคือ

2.4.1 ตารางกำหนดการผลิตหลัก (master production schedule)

2.4.2 แฟ้มบันทึกรายการวัสดุ (bill of materials file : BOM)

2.4.3 แฟ้มบันทึกเกี่ยวกับวัสดุคงคลังที่ธุรกิจมีอยู่ในปัจจุบัน (inventory re-

cord file)

รูปข้างล่างนี้จะแสดงถึงขั้นตอนของการส่งผ่านข้อมูล สำหรับการจัดทำการวางแผนการใช้วัสดุในโรงงานอุตสาหกรรมอย่างสังเขป

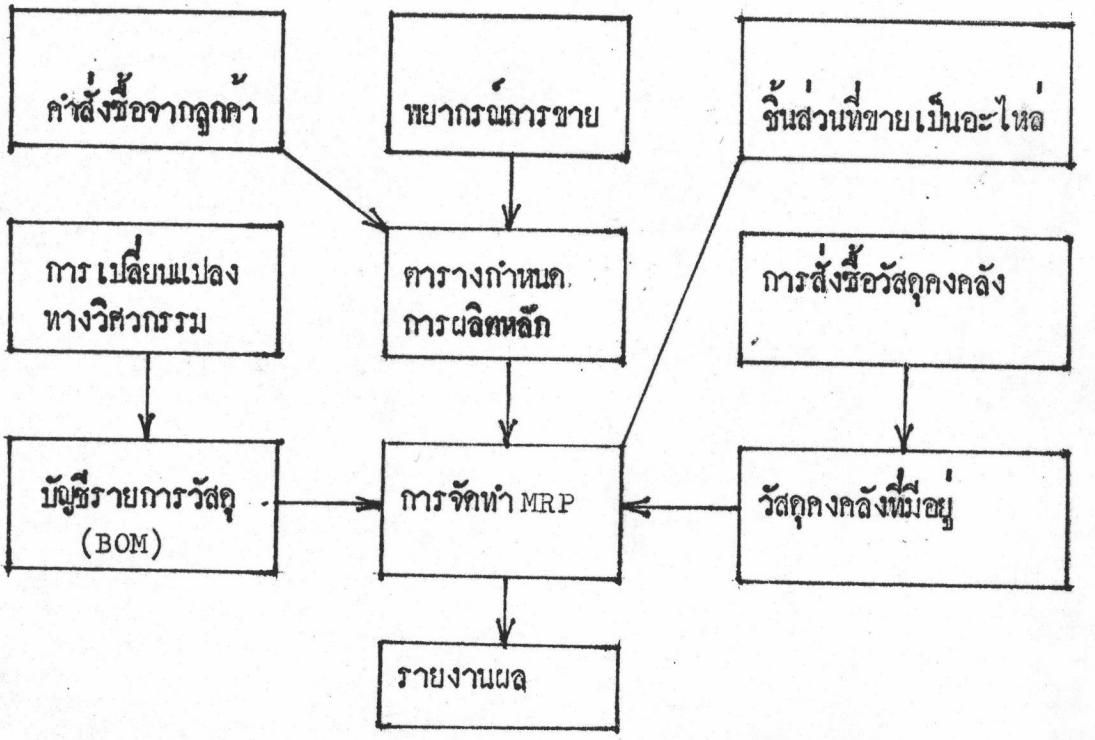

รูปที่ 4.3 แสดงโครงสร้างของระบบการวางแผนการใช้วัสดุ

<u>ตารางกำหนดการผลิตหลัก</u> เป็นรายการแสดงให้ทราบว่า มีสินค้าชนิดใดบ้างที่ต้องทำการผลิต จำนวนผลิตของสินค้าแต่ละชนิด และเวลาที่ต้องการจัดส่งให้แก่ลูกค้า รูปแบบที่ใช้กันโดยทั่วไปของตารางกำหนดการผลิตหลัก แสดงไว้ในรูปที่ 4.4

สัปดาห์ที่			6	7	8	9	10
สินค้า P_1					50		100
สินค้า P_2				70	80	25	
ฯลฯ							

รูปที่ 4.4 ตารางกำหนดการผลิตหลักของสินค้า P_1 และ P_2 ที่ต้องจัดส่งในสัปดาห์ต่างๆ

ช่วงเวลาที่ใช้ในตารางกำหนดการผลิตหลัก อาจกำหนดเป็น วัน สัปดาห์ หรือ เดือน ตามความเหมาะสมของการผลิตสินค้าชนิดนั้นๆ โดยตัวเลขที่กำหนดลงในตารางจะต้องสอดคล้องกับค่าพยากรณ์ที่คำนวณไว้ และต้องไม่เกินกำลังผลิตของโรงงานที่มีอยู่ด้วย

ความต้องการหรืออุปสงค์ของสินค้าในช่วงเวลาต่างๆ สามารถแบ่งย่อยออกเป็น 3 ประเภทคือ

<u>ประเภทที่</u> 1 ได้แก่คำสั่งซื้อจากลูกค้าเฉพาะสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งหรือหลายชนิดโดยตรง คำสั่งซื้อประเภทนี้ มักจะมีกำหนดเวลาที่ต้องการสินค้าของลูกค้าเป็นการแน่นอน ซึ่งต้องถือว่าเป็นคำมั่นสัญญาที่แผนกขายของบริษัทให้ไว้กับลูกค้า

<u>ประเภทที่</u> 2 ได้แก่ความต้องการที่ได้มาจากการพยากรณ์ ซึ่งคำนวณตามหลักการของวิชาสถิติ จากข้อมูลในอดีตที่มีอยู่ และข้อมูลอื่นๆที่มีผลกระทบต่อความต้องการสินค้า เช่น สภาวะทางเศรษฐกิจ การแข่งขันทางการค้าและอื่นๆ ประเภทนี้ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของการกำหนดตารางการผลิตหลัก

<u>ประเภทที่</u> 3 เป็นความต้องการชิ้นส่วน เพื่อใช้เป็นเครื่องอะไหล่ของร้านค้าซ่อมหรือร้านค้าย่อย ซึ่งความต้องการประเภทนี้ มักจะแยกออกมาจากตารางกำหนดการผลิตหลัก ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการไม่เกี่ยวข้องกับความต้องการสินค้าในช่วงเวลาต่างๆโดยตรง

<u>บัญชีรายการวัสดุ</u> (BOM) ในการคำนวณหาปริมาณวัตถุดิบหรือชิ้นส่วนจำเป็นต้องใช้สำหรับการผลิตสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งนั้น เราจำเป็นต้องทราบถึงโครงสร้างของสินค้าชนิดนั้นอย่างละเอียดเสียก่อน แล้วจึงกำหนดปริมาณของวัตถุดิบ ชิ้นส่วนและส่วนประกอบ สำหรับประกอบเข้าด้วยกันเป็นสินค้าสำเร็จรูปให้ได้ตามจำนวนที่ต้องการ

ตัวอย่างโครงสร้างสินค้า P_1 แสดงได้ 2 แบบดังนี้

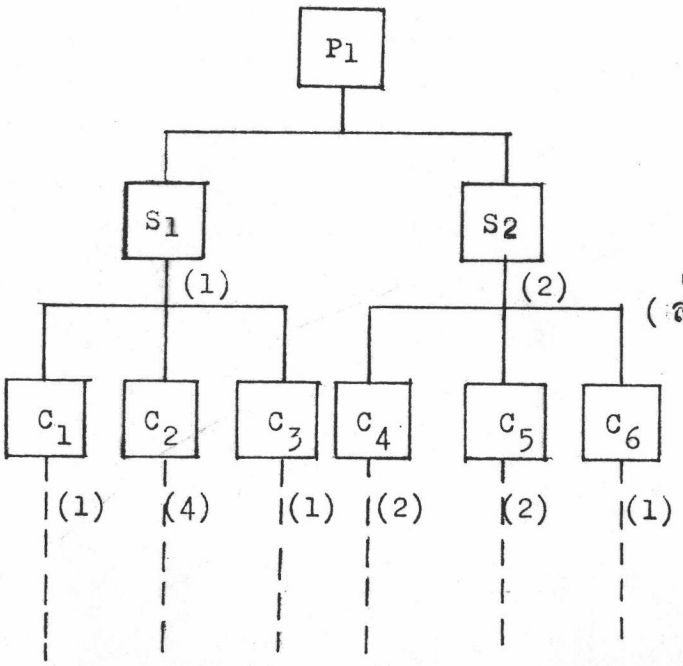

<u>ระดับ 0</u>
(สินค้า P :product)

<u>ระดับ 1</u>
(ส่วนประกอบย่อย :subassemblies)

<u>ระดับ 2</u>
(ชิ้นส่วน :components)

<u>ระดับ 3</u>
(วัตถุดิบ :raw maierial)

รูปที่ 4.5 แสดงโครงสร้างสินค้า P_1 แบบที่ 1

พลตรีสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

P_1

S_1 (1)

S_2 (2)

S_1

C_1 (1)

C_2 (4)

C_3 (1)

S_2

C_4 (2)

C_5 (2)

C_6 (1) (x) = จำนวนชิ้นส่วน

รูปที่ 4.6 แสดงโครงสร้างสินค้า P_1 แบบที่ 2

<u>บันทึกเกี่ยวกับวัสดุคงคลังที่ธุรกิจมีอยู่ในปัจจุบัน</u> การบันทึกข้อมูลของวัสดุคงคลังที่มีอยู่ นิยมทำกันเป็นแบบฟอร์มมาตรฐาน เพื่อความสะดวกในการบันทึก และค้นหารายละเอียดของชิ้นส่วนต่างๆได้อย่างรวดเร็ว ส่วนสำคัญของแบบฟอร์มที่ใช้จดบันทึกรายการวัสดุคงคลัง มักจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆคือ

1. ส่วนที่เป็นข้อมูลเฉพาะของชิ้นส่วน (item master data segment) ซึ่งมีรายละเอียดของชิ้นส่วนต่างๆปรากฏอยู่เช่น เลขที่ชิ้นส่วน รายละเอียด ช่วงเวลานำ ต้นทุนมาตรฐาน วัสดุคงคลังสำรอง ขนาดสั่งซื้อ ปริมาณเผื่อเสีย เวลาเตรียมการผลิต ช่วงเวลาผลิต ปริมาณการใช้ที่ผ่านมาแล้ว

2. ส่วนที่แสดงสถานะของวัสดุคงคลัง (inventory status segment) ในส่วนนี้จะแสดงสถานะของวัสดุคงคลังในช่วงเวลาต่างๆในการวางแผนการใช้วัสดุ การหาบข้อมูลของวัสดุคงคลังที่มีอยู่ในปัจจุบันถือว่าไม่เพียงพอ แต่จะต้องพิจารณาหาแนวโน้มของการ

เปลี่ยนแปลงของวัสดุคงคลังที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตด้วย ดังนั้นในส่วนนี้จึงต้องมีข้อมูลของปริมาณการใช้ชิ้นส่วนขั้นต้น จำนวนชิ้นส่วนที่รับตามกำหนดเวลาวัสดุที่มีอยู่ในมือ กำหนดเวลาออกใบสั่งให้จัดหามา

3. ส่วนที่เป็นข้อมูลเพิ่มเติม (subsidiary data segment) ส่วนนี้เป็นบันทึกรายละเอียดเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับชิ้นส่วนนั้นๆเช่น รายละเอียดของการสั่งซื้อ เศษเหลือหรือการควบคุมคุณภาพ การเปลี่ยนแปลงทางวิศวกรรมและอื่นๆ

แบบฟอร์มที่ใช้บันทึกข้อมูลของวัสดุคงคลังโดยทั่วไป จะมีรายละเอียดดังในรูปที่ 4.7

Item Master Data Segment	Part No.	Description	Lead time	Std.cost	Safety stock									
	Order quantity	Set up	Cycle	Least year' usage	Class									
	Scrap allowance	Cutting data	Pointers	Etc.										
Inventory Status Segment	Allocated		Control balance	Period 1	2	3	4	5	6	7	8	Totals		
	Gross Requirements													
	Scheduled receipts													
	On hand													
	Planned-order release													
Subsidiary Data Segment	Order Details													
	Pending action													
	Counters													
	Keeping track													

รูปที่ 4.7 แบบฟอร์มที่ใช้บันทึกข้อมูลของวัสดุคงคลังแต่ละรายการ

2.5 <u>กระบวนการทำงานของ MRP</u> ผู้จัดทำการวางแผนการใช้วัสดุจะต้องอาศัยข้อมูลจากตารางกำหนดการผลิตหลัก บัญชีรายการวัสดุที่เป็นโครงสร้างสินค้า และบันทึกเกี่ยวกับวัสดุคงคลังที่ธุรกิจมีอยู่ในปัจจุบัน โดยตารางกำหนดการผลิตหลักจะกำหนดยอดการผลิตสินค้าของช่วงเวลาต่างๆให้ โดยแบ่งออกเป็นช่วงๆตามความเหมาะสมเช่น เป็นรายวัน รายสัปดาห์หรือรายเดือน ส่วนบัญชีรายการวัสดุ (BOM) จะกำหนดว่าต้องใช้ชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบจำนวนเท่าใดสำหรับการผลิตสินค้าแต่ละชนิด และส่วนที่เป็นข้อมูลวัสดุคงคลัง จะทำให้ผู้วางแผนทราบสถานะของวัสดุคงคลังในปัจจุบันและในอนาคต การคำนวณหาว่าจะต้องใช้วัตถุดิบหรือชิ้นส่วนเท่าใดนั้น อาศัยหลักการกระจายมาจากสินค้าสำเร็จรูปที่จะผลิต โดยคิดจากระดับสูงสุดลงมาจนถึงระดับล่างสุดของโครงสร้างสินค้า

ในการทำระบบการวางแผนการใช้วัสดุ มีองค์ประกอบที่จะต้องพิจารณาอีกหลายประการนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วคือ

1. จำนวนชิ้นส่วนและส่วนประกอบที่พิจารณามาแล้วในตอนแรก ต้องถือว่าเป็นเพียงปริมาณการใช้ขั้นต้น (gross requirement) เท่านั้น เพราะว่าในเวลาสั้นอาจมีชิ้นส่วนหรืองานประกอบย่อยอยู่บางแล้วในคลังสินค้า หรือกำลังอยู่ในระหว่างการสั่งซื้อ ดังนั้นจึงต้องนำเอาวัสดุคงคลังหรือจำนวนที่จะได้รับในอนาคต มาหักลบออกจากปริมาณการใช้ขั้นต้น จึงจะเป็นปริมาณการใช้สุทธิ (net requirement) ของชิ้นส่วนหรืองานประกอบย่อยนั้นๆ

2. ผู้จัดทำ MRP จะต้องพิจารณาว่าเมื่อไรจึงจะเริ่มต้นทำการผลิต หรือประกอบชิ้นส่วน เพื่อจะได้สินค้าสำเร็จรูปตามตารางกำหนดการผลิตหลัก วิธีการที่จะใช้คือ การใช้ค่าจากช่วงเวลานำของการประกอบหรือผลิตชิ้นส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งหมด นำมาคิดย้อนกลับก็จะได้เวลาของการจัดหา หรือสั่งซื้อวัตถุดิบตามต้องการ วิธีนี้เรียกว่า "Lead-time-offset calculation"

3. สิ่งที่จะต้องนำมาพิจารณาอีกอย่างหนึ่งก็คือ รายการวัสดุใช้ร่วม ทั้งนี้เนื่องจากว่าชิ้นส่วนประกอบอย่างเดียวกันอาจใช้ในการผลิตสินค้าได้หลายชนิด ดังนั้นผู้จัดทำการวางแผนการใช้วัสดุจึงต้องรวบรวมตัวเลขนี้ มาจากสินค้าที่ผลิตขึ้นทั้งหมดเสียก่อน เพื่อให้ได้ค่าปริมาณการใช้สุทธิเพียงค่าเดียว

4. ประการสุดท้าย MRP ให้ความสำคัญมากต่อแผนการผลิตที่กำหนดค่าความต้องการสินค้าสำเร็จรูปในช่วงเวลาต่างๆมาให้ ดังนั้นการคำนวณหาเวลาต้องการส่วนประกอบ เวลาต้องการชิ้นส่วน และเวลาต้องการวัตถุดิบ จึงควรอยู่ในหน่วยเวลาเดียวกันเช่น เป็นวัน สัปดาห์ หรือเดือนเหมือนกัน

โดยทั่วไปกระบวนการระบบการวางแผนการใช้วัสดุ มักจะแสดงผลเป็นตาราง ซึ่งมีรูปแบบดังแสดงในรูปที่ 4.8 โดยจะประกอบด้วยส่วนต่างๆดังนี้คือ

ก. <u>ปริมาณการใช้ขั้นต้น</u> (gross requirement) เป็นปริมาณวัสดุที่จำเป็นต้องมี เพื่อจะสามารถผลิตสินค้าได้ตามตารางกำหนดการผลิตหลัก

ข. <u>จำนวนที่ได้รับตามกำหนดเวลา</u> (schedule receipts) หมายถึงจำนวนที่ได้ออกคำสั่งซื้อหรือให้ผลิตไปแล้วในอดีต ให้จัดส่งวัสดุมาให้ในช่วงเวลาต่างๆอย่างมีกำหนดเวลา และจำนวนที่แน่นอน

ค. <u>จำนวนที่มีอยู่ในมือ</u> (on hand) หมายถึงจำนวนของวัสดุคงคลังที่เหลืออยู่ตอนปลายช่วงเวลา โดยตัวเลขที่มีอยู่ในช่องติดกันนั้นคือ จำนวนวัสดุคงคลังของเวลาเริ่มต้นของการจัดทำ MRP ที่มีอยู่

ง. <u>ปริมาณการใช้สุทธิ</u> (net requirement) ได้มาจากการปรับตัวเลขจากค่าปริมาณการใช้ขั้นต้นด้วยจำนวนที่มีอยู่ในมือ และที่จะได้รับตามกำหนดเวลาหรือ

Net requirement = gross requirement of material level 1

- on order quantity - on hand quantity

จ. <u>การออกใบสั่งให้จัดหาวัสดุมาตามแผน</u> (Planned-Order Releases) เป็นบรรทัดที่มีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นตัวเลขเริ่มต้นที่จะทำการผลิตหรือการประกอบให้ได้จำนวนครบตามที่กำหนดไว้ในตารางกำหนดการผลิตหลัก

ฉ. <u>ขนาดสั่งซื้อหรือผลิต</u> (Lot sizing) การจัดทำ MRP จะต้องสร้างอีกบรรทัดหนึ่งเพิ่มเติมคือ บรรทัดของ Planned-Order Receipts โดยตัวเลขที่จะใส่ลงในช่องนี้มาจากการปรับค่าความต้องการสุทธิของช่วงเวลานั้น ให้เหมาะสมกับขนาดสั่งซื้อที่กำหนดไว้

ช. วัสดุคงคลังสำรอง (Safety Stock) เป็นปริมาณวัสดุคงคลังสำรองเพื่อความปลอดภัย ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากการชะงักงันในการผลิตด้านต่างๆเช่น เครื่องจักรชำรุด การนัดหยุดงานของคนงาน เป็นต้น

	Period					
	1	2	3	4	5	6
Gross Requirements	785	1,200	1,500	1,400	1,600	
Schedule Receipts						
On hand 1,258	273	-927	-1427	-827	-1,427	573
Net Requirements		927	1,427	827	1,427	
Planned-order receipts		1,000	2,000	1,000	2,000	
Planned-order releases	1,000	2,000	1,000	2,000		

Safety Stock = 200 Lot size = 1,000 Lead time = 1

รูปที่ 4.8 แสดง MRP ในกรณีที่มีการกำหนดขนาดสั่งซื้อและกำหนดวัสดุคงคลังสำรอง